

Åsa Bergström

Lunds universitet

asa.bergstrom@litt.lu.se

Från ord till handling

– Adaptioner av ett svenskt verklighetsdrama

Inledning

Knutby är en svensk ort med ungefär 550 invånare belägen fyra mil öster om Uppsala. I mitten av januari 2009 genererade ordet ”Knutby” cirka 257 000 träffar per sökning på internet. Sedan dess har träffarna periodvis uppgått till 382 000 för att i början av augusti 2010 ha sjunkit till 120 000. Åtminstone sedan januari 2009 har den första internetträffen varit en länk till Knutby Filadelfia, den andra träffen en länk till Wikipedia med information om det som, via media, blivit känt som ”Knutbydramat” eller ”det första SMS-mordet i historien” och den tredje träffen en länk till Wikipedia med information om själva orten Knutby. Med utgångspunkt i detta kan en enkel slutsats konstateras – Knutby Filadelfia och ”Knutbydramat” genererar mer intresse och betydligt större fokus än orten i sig.¹

Den 10 januari 2004 chockades Knutby, och resten av Sverige, av mordet på Alexandra Fossmo och mordförsöket på hennes granne, Daniel Linde. I brottsutredningen framkom att förövaren Sara Svensson påverkats att gå från ord till handling via anonyma sms från Helge Fossmo, make till det kvinnliga mordoffret. Vid denna tidpunkt var Helge Fossmo verksam som pastor inom Knutby Filadelfia, en församling som även samtliga övriga inblandade tillhörde. Fossmo hade dessutom sexuella relationer med både förövaren Sara Svensson och hustrun till Daniel Linde. Den mördade Alexandra Fossmo var i sin tur syster till en av församlingens sex inflytelserika pastorer, Åsa Waldau, via media även känd som ”Kristi brud”.

Brotten och de intrikata relationerna Knutby Filadelfia fick omedelbart enormt medialt fokus och har kommit att ligga till grund för ett antal tv-dokumentärer, dramatiserade adaptioner och litterära dramadokumentärer.² Att ”Knutbydramat” skapat intresse även utanför Sverige synliggörs exempelvis av den norska författaren Erlend Loes barnbok Kurt i Kurtby, där ämnesvalet och den tilltänkta målgruppen onekligen gör boken värd en studie i sig.³

I början av 2009, fem år efter skotten i Knutby, hade filmen *Vägen hem*, baserad på "Knutbydramat", premiär på svenska biografier och strax därefter visades en tredelad tv-version av filmen på TV4.⁴ Under samma period hade pjäsen *Knutby* premiär på Uppsala stadsteater där man under våren 2009 även arrangerade ett antal samtalskvällar på teman som tro, tvivel, sekterism, journalistik och etik.⁵ Parallellt med detta arrangerade Uppsala universitet den 5 februari 2009 konferensen "Med (själv)kritisk blick på Knutby – Fem år efteråt", där bland annat några av pastorerna från Knutby Filadelfia deltog och gav uttryck för stark kritik gällande de representationer som gjorts av dramat i Knutby samt till hur medierna förhållit sig till församlingen.⁶ Mycket av kritiken, inte bara från församlingen, har riktats mot det etiska dilemma som uppstår då verklig mänsklig tragedi översätts till medial och populärkulturell underhållning.

Utvecklingen av antalet internetträffar på ordet "Knutby" under våren 2009 kan givetvis härledas till ovan nämnda representationer samt till den respons dessa genererat. Genom sin komplexa struktur innehåller verklighetens "Knutbydrama" ett flertal utvecklingsbara ingredienser för ett modernt fiktionsdrama: personliga intriger, sex, otrohet, religion, mord och bruket av ny teknologi. Intresset för "Knutbydramat" ligger dessutom helt i linje med de senaste decenniernas genomslag för interaktionen mellan fakta och fiktion samt konsekvensen av detta: uppkomsten av nya genrer som exempelvis "dramadokumentären", "dokudramat" och "dokusåpan". Trots att det skrivits ett flertal böcker med intentionen att tydliggöra dessa former av berättande, relaterat såväl till film och tv som till teater och litteratur, menar jag att en begreppsförbistring råder och att definitionerna av komponenterna på denna dokumentära genrepalett är tämligen flytande.⁷

Avsikten med detta paper är emellertid inte att problematisera varken rådande genrekonventioner eller den dokumentära teoribildningen i sig, syftet är istället att diskutera de performativa aspekter som kan härledas till de sms som fick Sara Svensson att översätta ord till handling samt att lyfta fram hur verklighetens komplexa "Knutbydrama" i vid mening översatts i ovan nämnda adaptationer för film, tv och teater.

Fakta och fiktion

Via dagens mediekonvergens interagerar uttrycksformer som teater, film, tv, litteratur och journalistik allt mer med varandra. Parallellt med denna utveckling inkorporeras nya medier i ökad utsträckning i den enskilda människans vardag, vilket ger avtryck även inom traditionella berättarformer.⁸ En konsekvens av den dokumentära utvecklingen är att den film-, litteratur-, och teatervetenskapliga debatten de senaste

åren genomsyrats av diskussioner kring sanningsanspråk, autenticitet och effekterna av interaktionen mellan fakta och fiktion. Exempelvis argumenterar Christian Lenemark för att vi som läsare av biografiska verk inte ska vara så rädda för att hamna i gränzonen mellan fakta och fiktion.⁹ Vidare poängterar Lenemark att uppståndelsen i dessa sammanhang ofta stannar vid etiska och moraliska frågeställningar som: "Får man göra fiktion av verkliga personers privatliv? Är inte dylika spekulationer att gå långt över gränsen för det moraliskt acceptabla och tillåtna?"¹⁰ Lenemark föreslår ett alternativt förhållningssätt och menar att man som läsare istället borde "gå författarna till mötes och bejaka gränsupplösningen mellan fakta och fiktion, snarare än att försöka stävja den."¹¹ Trots att de etiska och moraliska frågeställningarna är långt ifrån oväsentliga i sammanhanget är Lenemarks alternativa förhållningssätt tveklöst utvecklingsbart, inte minst utifrån att det öppnar upp för frågor bortom den traditionella genrediskussionen, som exempelvis: "Vilken effekt uppnås när fakta om en empirisk person uppträder i ett fiktivt sammanhang? Vad säger det om vår tid, om vår syn på identitetsskapande, på verklighet och fiktion?"¹² Den primära poängen i Lenemarks resonemang återfinns således inte i själva motsättningen mellan de två förhållningssätten utan snarare i tydliggörandet av dem. Lenemarks resonemang synliggör även det väsentliga i att fördjupa förståelsen för arbetet med, receptionen av samt debatten kring de nya dokumentära och mediekonvergerande representationsformerna. Ett av många samtida exempel på dylik mediekonvergerande kultur utgörs av det heterogena material som genererats av skottdramat i Knutby den 10 januari 2004.

Från ord till handling

Sara Svensson anhölls den 11 januari 2004, alltså redan dagen efter skotten i Knutby, och erkände sig omedelbart skyldig till både mord och mordförsök samtidigt som hon framhöll att hon genomfört dessa handlingar på uppmaning av Gud. Svensson hade under en tid fått ett antal anonyma sms-meddelanden och kontinuerligt diskuterat dessa med pastor Helge Fossmo, som övertygat henne om att textmeddelandena måste komma från Gud. Brottsutredningen och åklagaren fokuserade snabbt på relationen mellan Svensson och Fossmo och det framkom att de totalt utväxlat mer än tvåusen sms samt att de under dygnet för mordet och mordförsöket dels utbytt arton sms, dels ringt varandra tio gånger.

Föga hade de anat att deras omsorgsfullt raderade sms skulle komma att utgöra avgörande bevismaterial. Ett datatekniskt laboratorium, IBAS, lyckades återskapa tjugo raderade sms från SIM-kortet till

Svenssons Nokia 3510. Av dessa misstänktes åtta vara skickade av Fossmo. Att anonymisera avsändaren av ett sms är, enligt utredningen, tämligen enkelt och kräver inte större åtgärd än att skriva in en kod före det faktiska textmeddelandet. Den anonymiserade avsändaren gjorde det alltså möjligt att hävda att meddelandena faktiskt skickats av Gud. Med detta som utgångspunkt menade Fossmo i rättegångsförhandlingarna att han inte alls skrivit meddelandena utan endast vidarebefordrat dem till Svensson, medan Svensson var övertygad om att det faktiskt var Gud som skickat dem. Samtliga sms var formulerade i en uppmanande biblisk ton och Svenssons övertygelse om vem som var avsändaren måste förstås utifrån perspektivet att man inom Pingströrelsen, som Knutby Filadelfia är sprungen ur, tror att Gud ger konkreta svar på böner och frågor från församlingsmedlemmarna. Huruvida det inom Pingströrelsen existerar en allmän övertygelse om att dessa svar även skulle kunna komma via sms får i detta sammanhang vara osagt. Strukturerna, förkunnelsen och övertygelsen inom Knutby Filadelfia har dock i vidare bemärkelse kritiserats av såväl resten av Pingstkyrkan som av övriga frikyrkor och Svenska kyrkan. Det komplicerade i denna kritik synliggörs av Eva Lundgren som menar att "[m]an har naturligtvis kritiserat Knutbyförsamlingen, men utan självkritisk blick; man ser inga likheter mellan Knutby-förkunnelse och annan förkunnelse, varken inom pingströrelsen, frikyrkorna eller Svenska kyrkan."¹³

Både Fossmo och Svensson anklagades för mord och mordförsök. Rättegången utmynnade i att Fossmo dömdes till livstids fängelse för anstiftan till mord och mordförsök medan Svensson dömdes till rättspsykiatrisk vård för mord och mordförsök, allt under Fossmos påverkan. Ny teknologi i form av mobiltelefoner och anonyma sms-meddelanden fick alltså inte bara Svensson att gå från ord till handling utan användes även under rättegångsprocessen som avgörande bevis mot både förövaren och anstiftaren. Sms-meddelandena genererar alltså aktiva handlingar i båda dessa sammanhang, och kan betraktas som performativa även i den mer klassiska bemärkelsen.

Verklighet och journalistik

För att förstå bakgrunden till dramat i Knutby är det viktigt att tydliggöra några av strukturerna inom Knutby Filadelfia och det mediala intresse dessa strukturer skapade efter skotten. Trots att den inre sanningen om församlingen och dess strukturer kanske aldrig kommer till allmänhetens kännedom verkar de flesta medier överens kring ett antal punkter i denna mångfacetterade händelsekedja. Exempelvis framhölls Helge Fossmo 2004 som en av sex ledare för Knutby Filadelfia. Samma år uppskattades församlingen ha sextio medlemmar, vilket alltså innebär

att församlingen vid denna tidpunkt hade en pastor per var tionde medlem. Den yttersta makten inom församlingen tillskrevs pastor Åsa Waldau, via media även känd som "Kristi brud". Enligt medierna förväntades medlemmarna betala en tiondel av sina inkomster till församlingen, summor som bland annat skulle täcka de sex pastorernas löner. Den auktoritära strukturen och det faktum att medlemmarna sägs tro att "Kristi brud" är en människa – och inte, som det vanligtvis tolkas, församlingen själv – har skapat intrycket av en kult eller till och med en sekt.

Verklighet och adaptation

Karin Swärd var en av de första journalister som fick möjlighet att intervjua några av de centrala personerna inom Knutby Filadelfia efter skottdramat. Hennes initiala arbete inkluderar fyra korta reportage och en längre tv-dokumentär med titeln *Skotten i Knutby* från 2005.¹⁴ I dramadokumentären *Vägen hem* med premiär 2009 återanvänder Swärd delar av sitt dokumentära material och lägger till dramatiserade scener där skådespelare gestaltar de centrala personerna i "Knutbydramat". Församlingen har uttryckt starkt missnöje med Swärds sätt att återanvända det tidigare filmade dokumentära materialet och hävdar att ett kontrakt med restriktioner för just kompilering av materialet skrivits, något som Swärd förnekar. Dramadokumentären finns även, som tidigare nämnts, i en längre tv-version med samma titel. Denna visades i tre episoder på TV4 i februari 2009 och i juli samma år släpptes en dvd som förutom filmen, tv-serien och dokumentären även inkluderar extramaterial med Helge Fossmos erkännande. Titeln på sistnämnda dvd, *Skotten i Knutby: Vägen hem*, är en kombination av titlarna på Swärds tidigare dokumentär och hennes dramadokumentär, ett val som betonar dramadokumentärens autenticitetsanspråk. Det handlar alltså om att på ett så trovärdigt sätt som möjligt översätta verkliga händelser till gripande underhållning, något som för övrigt präglar 2000-talets populärkultur i stort.

I samtliga tre episoder av tv-serien *Vägen hem* inkluderas förtexter med information som understryker bruket av ordagrant återgivna partier av verklighetens "Knutbydrama". Exempelvis poängteras att *Vägen hem* uteslutande bygger "på verkliga händelser som rekonstruerats. Dialogen är hämtad ur rättegångsprotokoll, polisförhör och autentiska intervjuer med huvudpersonerna."¹⁵ Vidare förklaras att skådespelarna i de scener som inkluderar predikningar eller telefonsamtal mimar till de inspelade rösterna av de människor de gestaltar. I dessa scener återanvänder Swärd alltså endast ljudspåret från sin tidigare dokumentär medan hon i andra sekvenser, exempelvis där församlingen samlats till lovsång, inkluderar både bild och ljud från dokumentären.

Temporalt omfattar *Vägen hem* perioden just innan skottdramat fram till domsluten mot Svensson och Fossmo. Deras relation etableras via ett telefonsamtal i episod ett medan de anonyma sms-meddelandena introduceras i en scen där Svensson förhörs av en brottsutredare. Referenserna till sms-meddelandena återkommer genomgående i samtliga tre episoder av serien.

Initiativet till produktionen av pjäsen *Knutby* på Uppsala stadsteater togs av teaterchefen Linus Tunström. Som förberedelse inför arbetsprocessen besökte manusförfattaren Malin Lagerlöf och regissören Eva Dahlman Knutby för att tala med pastor Åsa Waldau och några av de andra pastorer, något man även poängterar i det teaterprogram som kostnadsfritt delades ut till publiken i anslutning till föreställningarna.¹⁶ Efter detta följde ingen ytterligare dialog mellan församlingen och Uppsala stadsteater och på samma sätt som i fallet med filmen och tv-serien *Vägen hem* har församlingen uttryckt ett starkt ogillande gällande pjäsen och det autenticitetsanspråk som hävdas i den iscensatta översättningen av verklighetens "Knutbydrama".

Bruket av sms-meddelandena är mer explicit i pjäsen *Knutby* än i filmen och tv-serien. I teaterprogrammet lyfter Malin Lagerlöf fram de dokumentära och ordagranna aspekterna av iscensättningen och poängterar att "[t]exten i pjäsen är delvis dokumentär och mycket kommer direkt ur polisens förundersökning. Förhören med Helge Fossmo är hämtade därifrån, men är naturligtvis nedkortade. Scenerna som rör händelserna runt mordet är skrivna utifrån sånt som återberättas i förhören med framförallt Sara. Dagbokscitat och Helges sms till Sara kommer också från förundersökningen."¹⁷

Uppsättningen på Uppsala stadsteater växlar mellan olika tidsperioder och omfattar en betydligt längre temporal kontext än filmen och tv-serien. Pjäsen inleds med Åsa Waldaus ankomst till Knutby 1992 och inkluderar bland mycket annat förhören med Helge Fossmo 2004. På grund av den temporala strukturen introduceras sms-meddelandena inte förrän i slutet av andra akten. Till skillnad från hur dessa sms brukas i filmen och tv-serien används i pjäsen de ordagranna versionerna av meddelandena. I pjäsen, precis som i verklighetens "Knutbydrama", utnyttjas effekten av sms-meddelandena som dramaturgisk upptrappning då dessa successivt uppmanar och slutligen förmår Sara Svensson att översätta de skriftliga uppmaningarna till aktiva handlingar. Helt i linje med detta slutar pjäsen i det ögonblick som Sara Svensson går från ord till handling och avlossar det dödande skottet mot Alexandra Fossmo. Den senare skottlossningen mot Daniel Linde inkluderas alltså inte i pjäsen.

Ny teknologi

Kanske kan det enkla faktum att ny teknologi, nya medier och nya kommunikationsmöjligheter i allt större omfattning inkorporeras som självklara komponenter i den enskilda människans vardag betraktas som en bidragande orsak till att Sara Svensson faktiskt var övertygad om att den Gud hon trodde så starkt på, och dessutom väntade sig konkreta svar från, till och med kunde kontakta henne via sms? Utan ambition att söka svar på ovanstående fråga vill jag avslutningsvis lyfta fram några konkreta exempel på konstruktionen av de anonymiserade sms-meddelandena. För tydlighetens skull har jag kursiverat de meddelanden som har rekonstruerats av IBAS. Som tidigare nämnts används några av sms-meddelandena i pjäsen *Knutby*, vilket här anges efter respektive aktuellt citat. Samtliga exempel präglas av den såväl bibliska som uppmanande ton som karaktäriserar meddelandena överlag. Det första exemplet synliggör även församlingens ”längtan hem”, det vill säga deras önskan att få komma till himlen eller, om man så vill, ”hem till Gud”.¹⁸

5 november 2003:

”Var inte förtvivlad och tveka inte, för Guds skull, för hennes skull, för hans skull och för din skull måste detta ske. Att komma hem är en nåd.”¹⁹

7 december 2003:

”Tiden går och den kan du inte skjuta framför dig. Känn inte och grubbla inte. Fatta ditt beslut och finn en säker lösning. Det är din väg till ro. Liksom hans.”²⁰ (Inkluderat i pjäsen *Knutby*.)

17 december 2003:

”Det första är ett måste. Det andra kan du göra av kärlek. Det måste ske på något sätt. Din osjälviska hjälp räknas dig tillgodo inför Honom. Du kan!”²¹ (Inkluderat i pjäsen *Knutby*.)

19 december 2003:

”Det är inte för sent än. Men snart. Lita inte på andra. Du kan själv göra vad du ska. Riskera inte att han gör det i desperation. Du kommer att göra det! Du kan!”²²

10 januari 2004:

”Ja”²³

Slutdiskussion

Ny teknologi i form av mobiltelefoni, som möjliggör anonymiserade sms-meddelanden, kan alltså i verklighetens ”Knutbydrama” be-

traktas utifrån performativa aspekter dels gällande hur de skriftliga uppmaningarna fick Sara Svensson att översätta ord till handling och dels genom att de återskapade SMS-meddelandena kom att utgöra avgörande bevisning i rättegången mot Svensson och Fossmo.

I de adaptationer av "Knutbydramat" som diskuterats i detta paper används dessutom referenser *till* samt ordagranna återgivningar *av* sms-meddelandena och brottsutredningen som återkommande autenticitetsmarkörer. Mobiltelefonen blir alltså ett medium och de skriftliga sms-meddelandena genererar såväl aktiva handlingar som bevisfaktor och trovärdighet, både i verklighetens drama och i de översättningar som gjorts i representationerna av dramat. I relation till "Knutbydramat" är begreppet "översättning" således omsättningsbart inte enbart gällande att gå från ord till handling utan även när verkliga händelser överförs till dramatiserade iscensättningar. Interaktionen mellan dokumentärt och dramatiserat berättande samt bruket av verkliga händelser som underlag för dramatiserade adaptationer ter sig dessutom ytterst signifikant för 2000-talets kulturella uttryck rent generellt, något som med fördel kan exemplifieras av det svenska verklighetsdramat Knutby.

Trots att detta paper fokuserat på adaptationer av "Knutbydramat" betraktar jag delar av diskussionerna som omsättningsbara för verklighetsbaserade representationer överlag. Eftersom olika dramadokumentära representationsformer i allt större omfattning genomsyrar samtidskulturen, såväl litterärt och sceniskt som film- och tv-mässigt, vill jag avslutningsvis understryka vikten av ytterligare studier inom detta område.

Noter

¹ Sökningarna på ordet "Knutby" är gjorda via Google och kontinuerligt genomförda mellan 2009-01-15 och 2010-08-03. Vid redigeringen av denna text gjordes 2010-11-01 en ny sökning och vid denna tidpunkt hade antalet träffar sjunkit ytterligare till 105 000.

² Se exempelvis Göran Bergstrand, *Inte bara Knutby: Drömmen om det fullkomliga*, Stockholm: Natur & Kultur, 2007, Terese Christiansson, *Himmel och helvete: Mord i Knutby*, Stockholm: Mån-pocket, 2004, Charlotte Essén, *Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset*, Stockholm: Albert Bonniers Förlag, 2008, Eva Lundgren, *Knutby-koden*, Stockholm: Modernista, 2008, Märten Nilsson, *Pastorerna i Knutby: En autentisk kriminalroman*, Uppsala: Succéförlaget abc, 2005, Jan Nordling, *Knutby: Sanningen och nåden*, Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB, 2004, Thomas Sjöberg, *Barnflickan i Knutby*,

Stockholm: Wahlström & Widstrand, 2005 samt Åsa M Waldau, *Kristi brud – vem kan man lita på?*, Skara: Heja Sverige AB, 2007.

³ Erlend Loe, *Kurt i Kurtby*, Stockholm: Alfabet, 2009.

⁴ *Vägen hem* (filmversion), manus och regi: Karin Swärd, produktionsbolag: TV4 AB, längd: 102 minuter, premiär: 2009-01-30, *Vägen hem* (tv-serie i tre episoder), manus och regi: Karin Swärd, produktionsbolag: TV4 AB, längd: totalt cirka 180 minuter, premiärsändning i TV4: avsnitt ett 2009-02-12, avsnitt två 2009-02-19 och avsnitt tre 2009-02-26.

⁵ *Knutby* (pjäs), manus: Malin Lagerlöf, regi: Eva Dahlman, premiär: Uppsala stadsteater 2009-01-31. Samtalskvällarna benämndes och genomfördes i följande ordning: *Vikten av tvivel*: Ett samtal om vårt behov av tvivel – och visshet (2009-03-10), *Etik i journalistik och dramatik*: Ett samtal med journalister och manusförfattare (2009-03-31) samt *Inte bara Knutby*: Föreläsning och samtal med Göran Bergstrand, författare till boken *Inte bara Knutby* (2009-04-21).

⁶ Länkar till programmet för konferensen ”Med (själv)kritisk blick på Knutby – Fem år efteråt” vid Uppsala universitet 2009-02-05:

<http://www.samgenus.uu.se/Program%20Knutby.pdf>

(utskrivet 2009-02-02)

<http://www.samgenus.uu.se/Program%20Knutbykonferens.pdf>

(utskrivet 2009-02-02)

⁷ Se exempelvis Stella Bruzzi, *New Documentary: A Critical Introduction*, London & New York: Routledge, 2003, Bo G Jansson, *Episkt Dubbelspel: Om fiktionsberättelser i film, litteratur och tv*, Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB, 2006, Derek Paget, *No Other Way To Tell It: Dramadoc/Docudrama on Television*, Manchester & New York: Manchester University Press, 1998, Derek Paget, *True Stories?: Documentary Drama on Radio, Screen and Stage*, Manchester & New York: Manchester University Press, 1990, Alan Rosenthal (red.), *Why Docudrama?: Fact-Fiction on Film and TV*, Carbondale & Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1999 samt Brian Winston, *Lies, Damn Lies and Documentary*, London: BFI, 2000.

⁸ Se exempelvis Henry Jenkins, *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York & London: New York University Press, 2006.

⁹ Christian Lenemark, ”Sanningen eller livet”, *Dagens Nyheter*, 2006-11-27.

¹⁰ Lenemark, 2006-11-27.

¹¹ Lenemark, 2006-11-27.

¹² Lenemark, 2006-11-27.

¹³ Lundgren, 2008, s. 24.

¹⁴ *Skotten i Knutby* (tv-dokumentär), manus: Karin Swärd,

regi: Karin Svärd och Phil Poysti, produktionsbolag: TV4 AB, längd: 47 minuter, premiärsändning i TV4: 2005-02-02.

¹⁵ Citatet återfinns i de förtexter som inleder varje episod av tv-serien *Vägen hem*.

¹⁶ Informationen är hämtad från teaterprogrammet till pjäsen *Knutby*.

¹⁷ Citatet återfinns i teaterprogrammet till pjäsen *Knutby*.

¹⁸ Följande citat är hämtade från Eva Lundgrens bok *Knutby-koden* med motiveringen att boken, för den intresserade läsaren, är enklare att få tillgång till än manuskriptet till pjäsen *Knutby*. Det är dock väsentligt att notera att Lagerlöfs formuleringar i pjäsen *Knutby* inte till fullo överensstämmer med hur Lundgren återger citaten. I *Knutby* formuleras SMS-meddelandet från den 5 november 2003: "Var inte förtvivlad och tveka inte. För Guds skull, för hennes skull, för hans skull och för din skull måste detta ske. Att få komma hem är nåd." Även i SMS-meddelandet daterat 17 december 2003 återfinns skillnader i Lagerlöfs formulering: "Det första är ditt måste. Det andra kan du göra av kärlek. Det måste ske på något sätt. Din osjälviska hjälp skulle kunna räknas dig tillgodo inför Honom. Du kan!" Oavsett om dessa avvikelser är ett misstag eller ett gestaltningmässigt grepp är inkongruensen i sig relevant då autenticiteten och överensstämmelsen med de verkliga SMS-meddelandena framhålls av såväl Lundgren som Lagerlöf. För vidare läsning se Lundgren, 2008, s. 356–358 respektive Lagerlöf, 2008–2009, s. 145 samt s. 151.

¹⁹ Lundgren, 2008, s. 356.

²⁰ Lundgren, 2008, s. 357.

²¹ Lundgren, 2008, s. 357.

²² Lundgren, 2008, s. 358.

²³ Lundgren, 2008, s. 358.